

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

Warszawa, 03 marca 2016 roku

ZEW.422.9.2016.ES

**Pani
Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej**

Skuszone Pani Minister,

w listopadzie 2015 roku Rzecznikowi Praw Dziecka przedstawiono problem dostępności podręczników dla dziecka niewidomego. Sprawa stała się podstawą do przeprowadzenia rozpoznania w środowisku dyrektorów szkół, do których uczęszczają uczniowie z dysfunkcją wzroku. Dyrektorzy zostali poproszeni¹ o wskazanie utrudnień związanych z dostępem dzieci niewidomych i słabowidzących do podręczników i pomocy edukacyjnych. Z udzielonych odpowiedzi² wynika, że dzieci z dysfunkcją wzroku nadal nie otrzymują podręczników w terminie umożliwiającym korzystanie z nich od 1 września danego roku szkolnego.

Uczniowie z dysfunkcją wzroku – w zależności od typu szkoły, do której uczęszczają i rocznika – otrzymują podręczniki finansowane z trzech różnych źródeł. Taka sytuacja sprawia, że docierają one do szkół w różnych terminach, choć jak na razie – wszystkie z opóźnieniem.

Terminowo składane do Ośrodka Rozwoju Edukacji zapotrzebowania na adaptacje podręczników i materiałów edukacyjnych (tj. do 15 marca 2015 r. - dla uczniów nieobjętych dotacją celową) w bieżącym roku szkolnym - już po raz kolejny - zostały zrealizowane ze znacznym opóźnieniem. Z podanych Rzecznikowi przykładów wynika, że np. w przypadku podręczników w druku powiększonym zamówienie zrealizowano w październiku, natomiast w przypadku brajla – w połowie grudnia 2015 roku. W jednym przypadku (stan na 26 stycznia 2016 roku – data udzielenia Rzecznikowi odpowiedzi),

¹ ZEW.441.1314.2015.ES

² DSOSW Nr 13-10/2016; S.072.3.2016; SOSW.072.10.16; SO/061/4/2016; L.Dz. 14/2016; L.Dz. 20/02/16;

podręcznik do matematyki był nadal w adaptacji, a materiały niezbędne do nauki dla niewidomej uczennicy klasy trzeciej liceum ogólnokształcącego nauczyciele przygotowywali we własnym zakresie.

Adaptacja darmowego podręcznika „Nasza szkoła” dla klasy II szkoły podstawowej również nie została przekazana z początkiem roku szkolnego. Rzecznikowi znany jest przypadek, gdy adaptacje części 1. ww. podręcznika dotarły np. w bieżącym roku szkolnym: 25 września (brajl) oraz 29 września (druk powiększony). Do tego czasu nauczyciele musieli samodzielnie przygotowywać potrzebne materiały. Ponadto zwrócono uwagę, że w przypadku występowania jakichkolwiek opóźnień z adaptacją, placówki nie są o tym informowane.

Powodem opóźnienia w dostarczeniu podręczników dla trzeciej z wymienionych grup dzieci jest zbyt późne uruchomienie środków na dotację celową przeznaczoną na wydrukowanie podręczników. Konieczność przeprowadzenia dodatkowej procedury przetargowej na wykonanie wydruku już na wstępie znacznie wydłuża czas realizacji zamówienia. Ponadto, firm drukujących książki w systemie Braille’a jest w Polsce mało, a sam proces wydruku trwa dłużej niż w przypadku wersji niewymagającej dostosowania.

Z informacji przekazanych Rzecznikowi wynika, że specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, posiadające środki tyfłotechniczne (drukarki brajlowskie), same drukują fragmenty książek potrzebne do prowadzenia zajęć. W szkole ogólnodostępnej, której uczniem jest dziecko z dysfunkcją wzroku, a która nie dysponuje takim sprzętem, problem ten jest w ogóle nierozwiązywalny. Jedną z takich spraw była podstawa podjęcia interwencji przez Rzecznika Praw Dziecka³. Mimo terminowego zgłoszenia zapotrzebowania na podręczniki przez dyrektora szkoły ogólnodostępnej, dziecko otrzymało je dopiero w grudniu 2015 roku.

Ponadto, poza kwestiami związanymi ze sprawą dostępności podręczników, dyrektorzy placówek wskazali na następujące problemy:

- 1. Organizację zajęć rewalidacyjnych i edukacji uczniów z dysfunkcją wzroku w szkołach ogólnodostępnych.** Z informacji uzyskiwanych od nauczycieli tych szkół i rodziców uczniów wynika, że tak specjalistyczna edukacja i rewalidacja nie zawsze jest tam właściwie realizowana. Wynika to z braku bazy oraz niewystarczającego przygotowania nauczycieli i specjalistów.

³ ZEW.441.1591.2015.ES

2. **Potrzebę rozszerzenia listy zaadaptowanych tytułów.** Wybór podręczników i zeszytów ćwiczeń jest zbyt wąski w stosunku do potrzeb uczniów. Ograniczenie tytułów powoduje, że nauczyciele nadal dostosowują podręczniki we własnym zakresie.
3. **Brak aktualizacji wykazu podręczników na stronach Ośrodka Rozwoju Edukacji.** Na stronie internetowej został wprowadznie umieszczony ww. wykaz, zawierający także informacje o podręcznikach „w trakcie adaptacji i zleconych do adaptacji”, ale – zdaniem dyrektorów – jest on niezwykle rzadko i nieregularnie aktualizowany. Zwrócono także uwagę na brak informacji o kryteriach wyboru do adaptacji określonych tytułów (w danym roku szkolnym).
4. **Brak możliwości utworzenia oddziału sportowego w specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym dla dzieci niewidomych i słabowidzących.** Obecne przepisy nie tworzą warunków do tego rodzaju rozwiązań organizacyjnych.
5. **Brak zeszytów dla uczniów niewidomych.** Rodzice muszą zrobić je sami. Zwykle składają się one z kilkunastu luźnych kartek. Rodzice wypracowują własne sposoby utrzymania ich w porządku, np. zszywają je nicią (co jest mało trwałe, nieestetyczne i bardzo pracochłonne, ponieważ 10 kartek wystarcza uczniom na 3-4 lekcje). Innym sposobem jest bindowanie – jest to jednak wyjątkowo nietrwała metoda, ponieważ wyjmując zeszyt z maszyny do pisania dzieci rozrywają zbindowane karki. Jeszcze inna grupa rodziców korzysta z usługi spiralowania w drukarni. Ta metoda dostępna jest jednak tylko dla rodziców, którzy mieszkają w większych miastach oraz mają określone możliwości finansowe, aby złożyć większe zamówienie (spiralowanie pojedynczych sztuk jest dla drukarni nieopłacalne). Należy przy tym nadmienić, że koszty takiego zeszytu przekraczają kilkakrotnie koszty zwykłego zeszytu (osiągają np. cenę 6 złotych za 30-kartek) i wystarczają na krótki czas.
6. **Utrudniony dostęp do linijek, ekierok, kątomierzy, cyrklów brajlowskich oraz innych materiałów (np. papier do maszyny do pisania w systemie Braille’a).** Rzecznikowi zgłoszono, że w wielkopolskim kole Polskiego Związku Niewidomych, kolejny rok z rzędu, nie było takich pomocy (również w sklepach ze sprzętem brajlowskim był problem z ich zakupem). Ceny specjalistycznych pomocy dydaktycznych są wysokie. Na zakup niektórych z nich rodziców po prostu nie stać (tak jest np. z tablicą, która dzięki odpowiedniej konstrukcji

umożliwia uwypuklenie każdej linii narysowanej ostro zakończonym przyrządem, dając tym samym możliwość wycucia jej poprzez dotyk – dofinansowanie jest w stanie pokryć jedynie kilka procent kosztu jej zakupu). Wskazano ponadto, że brakuje dofinansowania na sprzęt elektroniczny (czytaki, telefony, komputery ze specjalistycznym oprogramowaniem).

7. **Dzieci niewidome nie są objęte Rządowym programem pomocy uczniom "Wyprawka szkolna"**. Sprawa ta została podniesiona przez Radę Rodziców przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci Niewidomych w Owińskach. W odpowiedzi Dyrektor Departamentu Zwiększania Szans Edukacyjnych w Ministerstwie Edukacji Narodowej wskazał m.in. na przepisy⁴, w których mowa o zapewnieniu zwiększonej dotacji m.in. na zakup materiałów ćwiczeniowych dostosowanych do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niewidomych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Należy jednak zauważyć, że dotacja jest udzielana zgodnie z harmonogramem, w związku z czym nie dotyczy wszystkich uczniów niewidomych. W obecnym roku szkolnym objęła uczniów klas: I, II, IV szkoły podstawowej i klasy I gimnazjum.

W związku z powyższym, na podstawie art. 10 ust. 1 pkt. 2 oraz 10a ust.1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (j.t. Dz. U. z 2015, poz. 2086) oraz w związku z art. 23 Konwencji o prawach dziecka (Dz.U.1991.120.526 z dnia 1991.12.23) i art. 24 Konwencji praw osób niepełnosprawnych (Dz.U.2012.1169 z dnia 2012.10.25), zwracam się do Pani Minister o analizę przedstawionych problemów oraz podjęcie działań, które wprowadzą racjonalne usprawnienia, dostosowane do indywidualnych potrzeb uczniów z dysfunkcją wzroku i zapewniające im niezbędne wsparcie w ramach powszechnego systemu edukacji, który powinien funkcjonować zgodnie z zasadą równych szans dla każdego dziecka, które z niego korzysta.

Z wyrazami szacunku
Marek D. D. D.

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2015 r. w sprawie wysokości wskaźników zwiększających kwoty dotacji celowej na wyposażenie szkół w podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe dla uczniów niepełnosprawnych